

Katri Roukala

NUOREN SELLISTIN SOITTOMOTIVAATION JÄLJILLÄ

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Musiikin koulutusohjelma

Maaliskuu 2014

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Maaliskuu 2014	Tekijä/tekijät Katri Roukala
Koulutusohjelma Musiikki		
Työn nimi NUOREN SELLISTIN SOITTOMOTIVAATION JÄLJILLÄ		
Työn ohjaaja Lauri Pulakka, Kirsti Rasehorn		Sivumäärä 40 + 2
Työelämäohjaaja		
<p>Opinnäytetyössäni tarkasteltiin nuorten, 12–15-vuotiaiden sellistien soitto- ja harjoittelumotivaation tilaa Keski-Pohjanmaan alueella. Työn tavoitteena oli selvittää millaiseksi opettajat ja heidän oppilaansa kokevat sellonsoiton harrastuksena ja millaisin keinoin oppilaiden motivaatiota harrastuksen suhteen voisi parantaa. Ajatus työhön syntyi omien motivaatioon liittyvien kokemuksieni sekä sellonsoiton opettajieni ja opiskelutovereideni kanssa käymieni keskustelujen pohjalta.</p> <p>Tutkimusta varten haastateltiin sellonsoiton opettajia sekä toteutettiin kyselylomake heidän oppilailleen. Työni kannalta olennaisten käsitteiden, kuten ikäkauden ja sellonsoittoharrastuksen määrittelyn jälkeen kartoitin opettajien haastattelujen ja oppilaiden vastausten tuloksia aihepiireittäin. Työn loppupuolella pohdin ja vertailin tuloksia omiin havaintoihini sekä lähdekirjallisuuteen. Lopuksi pyrin kokoamaan haastattelujen ja aiheeseen liittyvien alojen kirjallisuuden pohjalta käytännön soitonopetustyöhön keinoja, joilla sitouttaa nuoret paremmin soittoharrastuksen pariin ja parantaa heidän soitto- ja harjoittelumotivaatiotaan.</p> <p>Haastattelujen ja oppilaiden vastausten pohjalta voitiin todeta, että nuorten sellonsoiton opiskelu on Keski-Pohjanmaan alueella varsin hyvällä tolalla. Kuitenkin varsinkin opettajat kokivat, että parannettavaa olisi vielä runsaasti. Toivon, että työni kautta sekä kokeneet että kokemattomat sellonsoiton opettajat voisivat löytää ideoita ja vinkkejä nuoren sellistin kohtaamiseen ja motivoimiseen, jotta harrastuksesta tulisi mahdollisimman antoisa ja merkitsevä osa nuoren elämää.</p>		

Asiasanat

motivaatio, musiikki, musiikkipedagogiikka, nuoret, sello, sellonsoiton opetus

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date March 2014	Author/s Katri Roukala
Degree programme Music		
Name of thesis ON THE TRAIL OF YOUNG VIOLONCELLISTS MOTIVATION		
Instructor Lauri Pulakka, Kirsti Rasehorn		Pages 40 + 2
Supervisor		
<p>In this thesis I observed the state of motivation of 12-15 year-old violoncellists. The main purpose was to find out how both teachers and their students feel about playing cello as a hobby, and to determine methods to improve the students' motivation for playing. The idea for this thesis came from my own experiences with motivation and from conversations I had with my cello teachers and fellow students.</p> <p>For this thesis I interviewed violoncello teachers and executed questionnaires for their students. After defining the integral concepts of this research, such as age range of the subjects and the specification of playing cello as a hobby, I I charted the results of the interviews and questionnaires by themes. In the latter part I reflected upon the results with my own experiences and the source literature. In the end I suggested methods to make young cellists more committed to their hobby and to improve their motivation for both playing and practising.</p> <p>Based on the interviews and the results of the student questionnaires it is apparent that the state of the hobby among young people in Central Ostrobothnia is relatively good. Still, the teachers especially felt that there were many things to improve upon. I hope that this thesis will provide ideas and tips for both experienced and inexperienced teachers to connect with young students and motivate them so that playing the cello would be as rewarding and meaningful a part of their life as possible.</p>		

<p>Key words motivation, music, music pedagogy, violoncello, teaching violoncello, youth</p>

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KESKEISET KÄSITTEET JA TAUSTATEKIJÄT	4
2.1 Soittamisen motivaatiotekijät	4
2.2 12-15-vuotias nuori	6
2.3 Sellonsoiton opiskelu	9
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO	11
3.1 Tutkimusmenetelmät	11
3.2 Kohdejoukko	13
3.3 Luotettavuus	13
4 TULOKSET	15
4.1 Haastateltavat	15
4.2 Sellonsoiton kehityssuuntia	16
4.3 Sellonsoittoharrastuksen asema	19
4.4 Motivaation osatekijät	20
4.5 Soittoharrastuksen loppuminen	23
4.6 Kyselylomake nuorille soittajille	27
5 POHDINTA	30
5.1 Tulosten analysointi	30
5.2 Johtopäätöksiä	33
5.3 Työprosessi	36
5.4 Prosessista opittua	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	
LIITE 1. KYSELYLOMAKE OPPILAILLE	
LIITE 2. HAASTATTELURUNKO OPETTAJILLE	
TAULUKOT	
Taulukko 1. HARJOITTELUKERRAT JA NIIDEN KESTOT	28

1 JOHDANTO

Musiikin oppiminen ja opettaminen ovat muuttuneet merkittävästi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Pedagogiikka, ja erityisesti musiikkipedagogiikka alana on kehittynyt harppauksin. Opettajat ovat tietoisempia erilaisista oppimistyyleistä sekä erilaisten oppijoiden tarpeista, ja myös oppilaat osaavat vaatia opetukselta enemmän. Kuitenkin erityisesti klassisen musiikin opetuksessa eletään edelleen murrosvaihetta, kun totutut tuloskeskeiset opetustavat joutuvat väistämättä mukautumaan nykyajan lasten ja nuorten erilaisten tarpeiden myötä.

Opettajien, oppilaiden ja heidän vanhempiansa erilaisten toiveiden ja tavoitteiden viidakossa voi oppilas löytää itsensä tilanteesta, missä ennen niin mukava harrastus tuntuukin äkkiä väkisin puurtamiselta. Motivaatio-ongelmat kiusaavat varsinkin nuoria jousisoitinten harrastajia. Ongelmat ovat havaintojeni mukaan suurimmillaan noin 12–15-vuotiaana. Elämä on myllerryksessä fyysisten ja psyykkisten muutosten myötä, samaan aikaan soittoharrastus alkaa viedä entistä enemmän aikaa ja harjoittelun luonne muuttuu. Eletään myös vaihetta, johon kuuluu kiinteänä osana kaikenlaisten auktoriteettien kyseenalaistaminen. Kaiken tämän myötä oman, sisäsyntyisen soittotahdon merkitys korostuu. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 1999, 54, 64.)

Juuri tuossa iässä oma soittoharrastukseni jäi katkolle, kun soittomotivaatiota ei tuntunut löytyvän enää mistään. Kokemusta eri opettajista oli kertynyt 15-vuotiaana jo neljän opettajan verran ja koin, että soittamisesta oli kadonnut mielekkyys ja punainen lanka. Lopetuspäätös oli siinä vaiheessa helpotus varmasti

kaikille osapuolille. Parin vuoden tauon ja vuoden lähes täydellisen soittamattomuuden jälkeen tajusin, että motivaation katoamisen syy ei ollut soittimessa, vaan satuin epäonnekseni aloittamaan harrastuksen aikana, jolloin pienelle paikkakunnalle ei ollut tarjolla pätevää sellopedagogia. Aloitin soittamisen uudelleen ja parin vuoden päästä päädyin vielä opiskelemaan itselleni musiikkipedagogin ammattia.

Opiskeluvuosieni aikana olen keskustellut aiheesta usein opiskelutovereiden ja sellonsoitonopettajien kanssa. Nykypäivänä lapsilla ja nuorilla on vielä omaan nuoruuteeni verrattuna enemmän harrastuksia ja muita virikkeitä kuin kymmenen vuotta sitten, joten sellonsoiton kaltaiseen aikaan vievään ja vaativaan harrastukseen ei välttämättä jää sen tarvitsemaa aikaa ja kärsivällisyyttä. Opettaja-oppilassuhteet ovat monimutkaistuneet, kun perinteiset mestari-kisälli -metodit eivät enää riitä oppilaille. Opetustilanteissa yleisestikin siirrytään koko ajan keskusteleavamman vuorovaikutuksen suuntaan ja oppilaat vaativat yhä enemmän myös opettajia perustelemaan kantansa. Taiteenalojen opetussuunnitelmissa tähdätään entistä enemmän siihen, että opetus tukee tavoitteiden saavuttamisen lisäksi oppilaan kasvua ja kehitystä. (Saastamoinen 2011; Anna-Elina Lavaste 2009; Tiainen, Heikkinen, Kontunen, Lavaste, Nysten, Seilo, Välitälo & Korkeakoski 2012, 60–69.)

Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään laadullisen tutkimuksen keinoin, millaisena sellonsoiton opettajat ja heidän oppilaansa kokevat soittoharrastuksen nykypäivänä. Koetan haastattelujen ja alan kirjallisuuden pohjalta pohtia keinoja, joilla nuorten soittajien harjoittelumotivaatiota saisi parannettua, ja heidän perheitään mahdollisesti sitoutettua mukaan toimintaan. Tavoitteena on, että soittamisesta saisi nuorelle haastavaa ikävaihetta tukevan harrastuksen, jossa halu

soittaa ja kiinnostus musiikkiin olisivat pääsääntöisesti oppilaasta itsestään lähteviä.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA TAUSTATEKIJÄT

12–15-vuotiaaseen soittajaan vaikuttavat monenlaiset ja –tasoiset tekijät. Sellonsoiton pariin ajaudutaan usein molemmin puolin koulun aloittamista, ja usein kimmoke soittoharrastuksen aloittamiseen tulee vanhemmilta tai sisaruksilta. Alkuvuodet kuluvat terveen perustekniikan ja hyvän opettaja-oppilassuhteen luomisessa. Aikuinen ohjaa usein kotonakin harjoitteluun, eikä harrastuksesta tarvitse ottaa vielä merkittävää vastuuta.

Varhaisnuoruudessa koko eliniän jatkuva identiteetin kehitys alkaa voimistua. Sosiaalinen ympäristö yhdistettynä yksilön fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen tuovat esille tämän prosessin. Ajan kuluessa nuorelle kehittyy itsenäiseltä tuntuva minä ja hän tuntee kykenevänsä ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. (Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 27–28.) Samaan aikaan nuoren täytyy selvittää ne syyt, joiden takia juuri hän soittaa juuri tätä soitinta, ja suunnan, mihin haluaa harrastuksessaan lähteä. Opettajien ja vanhempien vaativa tehtävä on tukea nuorta tässä pohdinnassa.

2.1 Soittamisen motivaatiotekijät

Motivaatiolla tarkoitetaan yleisimmin motiivien aikaan saamaa tilaa. Motiivit virittävät ja ylläpitävät yleistä käyttäytymisen suuntaa, sekä vaikuttavat siihen, mitä valintoja yksilö tekee eri toiminta- ja käyttäytymisvaihtoehtojen välillä. Motiivit vaikuttavat myös siihen, millaisia tunteita yksilö kokee tehtäviä suorittaessaan. (Ruohotie 1998, 36–37; Lehtinen, Kuusinen & Vauras 2007, 177.)

Motivaatio on usein jaettu sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Kannusteilla ja palkkioilla on suuri merkitys sille, miten innokkaasti yksilö pyrkii asetettuihin tavoitteisiin. Kannusteita voi olla joko sisäisiä (soittamisesta koituva hyvä olo) tai ulkoisia (hyvä arvosana tasosuorituksesta). Samalla tavalla motivaatio jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen. Niitä ei kuitenkaan voi pitää soittoharrastuksessakaan täysin erillisinä, vaan ne esiintyvät yleensä yhtäaikaisesti, joskin toiset motiivit ovat hallitsevampia kuin toiset. (Ruohotie 1998, 37–38.)

Muita motivoituneen toiminnan osatekijöitä ovat vireystila eli aktivaatiotaso sekä tarkkaavaisuus. Vireystila on tila, joka säätelee toimintapyrkimyksen intensiteettiä ja siten toimintavalmiutta. Siihen vaikuttavat tehtävän vaikeustaso, harjoituksen määrä sekä suoritustilanteessa muodostuvat odotukset. Tarkkaavaisuus tarkoittaa yleensä huomion kiinnittämistä toiminnan kannalta keskeisiin ärsykkeisiin. Tarkkaavaisuus voi ohjautua tahallisesti (kaikki energia suuntautuu harjoitteluun) tai tahattomasti, kun jokin äkillinen ärsyke kiinnittää kaiken huomion. (Ikonen 2000, 65–66.)

Varhaisnuoruudessa nuoren usein odotetaan tekevän valintoja harrastustensa välillä, ja viimeistään silloin soittoharrastuskin muuttuu täysin vapaaehtoiseksi. Sisäisen motivaation ja kannusteiden merkitys kasvaa. Soittoharrastuksen jatkamisen kannalta on tärkeää, että nuori miettii omia motiivejaan soittamiseen, varsinkin, kun jatkossa edistymiseen vaaditaan yhä enemmän systemaattista harjoittelua. Motiivit heijastuvat tavoitteiden saavuttamisen edellyttämään sitoutumiseen ja siihen, onko tavoite niin tärkeä, että nuori on valmis näkemään vaivaa ja kestämään vastoinkäymisiä sen saavuttaakseen (Kosonen 2001, 35).

Motiivit nähdään usein päämääräsuuntautuneina, tavoitteellisina (Ruohotie 1998, 36). Soittoharrastukseenkin liittyy useimmiten tavoitteellisuus, joka voi olla

esimerkiksi yksittäisen, mieluisan kappaleen haltuunotto, tai itselle riittävä soittotaito. Kuitenkin varsinkin sellonsoiton harjoittelussa itse musiikki tuntuu usein olevan kovin kaukana edessäpäin, kun aherretaan asteikkojen ja teknisten jousi- ja sormiharjoitusten parissa. On tärkeää, että nuori soittaja ymmärtää yhteyden tekniikkaharjoitusten ja soitettavan musiikin välillä. (Kosonen 2001, 35.)

Soittoharrastuksessa voidaan tehdä ero myös tilannemotivaation ja yleismotivaation välillä. Motivaatio on luonteeltaan dynaaminen, ja se voi vaihdella tilanteesta toiseen. Tilannemotivaation voi aikaan saada vaikkapa kiinnostavan kappaleen kuuleminen, mistä seuraa halu oppia soittamaan se itse. Yleismotivaatio merkitsee käyttäytymisen pysyvyyttä, esimerkiksi yleistä kiinnostusta musiikkiin, ja halua kehittyä nimenomaan sellonsoitossa. Yleismotivaatiokaan ei ole absoluuttinen tai ikuinen, vaan siihen vaikuttavat positiiviset ja negatiiviset kokemukset motivaation kohteen saralla. (Ruohotie 1998, 41–42.)

2.2 12-15-vuotias nuori

Nuoruus, eli ihmisen elämän ikävuoden 11–25, jakautuu vähintään kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruus, keskinuoruus ja myöhäisnuoruus (Nurmi 1995, 257). Keskityn tässä erityisesti varhaisnuoruuden ikävuosiin 12–15, koska olen huomannut omien kokemuksieni ja opettajien kanssa käymien keskustelujen pohjalta, että nimenomaan nämä ikävuodet ovat kriittiset sellonsoiton harrastamisen kannalta. Useammin käytetty keskittyminen ikävuosiin 12–14, tai 13–15 tekisi tutkittavasta joukosta kapeamman ja yksipuolisemman, kun joillakin murrosikä alkaa vasta 14-vuotiaana, ja toisilla harrastukseen liittyvät motivaatio-ongelmat kehittyvät jo 12 ikävuoden tienoilla. Ikäkausi 12–15 ottaa mielestäni paremmin huomioon esimerkiksi sukupuolten väliset biologiseen kehittymiseen liittyvät erot.

Biologisen murrosiän alkaminen on yksilöllistä, ja sijoittuu sukupuolesta ja muista yksilöllisistä ominaisuuksista riippuen ikävuosien 9-15 välille. Siihen liittyy voimakkaita muutoksia niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Oman kehon muuttuminen saattaa tuntua hämmentävältä ja voi aiheuttaa tuntemuksia aina itseinhosta itseihasteluun. Suhde omaan kehoon on osa minäkuvaa ja itsekäsitystä (Abbot 2001, 106; Kronqvist, Pulkkinen 2007, 167–168.)

Nuoruuden kehityksen ja minän muuttumisen merkittäviä kehitysvoimia ovat ruumiin ja kulttuuristen sekä sosiaalisten ympäristöjen muuttuminen yhdessä yksilöön kohdistuvien odotusten ja vaatimusten kanssa. Identiteetin muodostuminen perustuu siihen vuorovaikutukseen, joka nuoren mielessä toimii, kun hän sovittaa yhteen omia minää koskevia käsityksiään niihin käsityksiin, joita hän uskoo itselleen tärkeillä ihmisillä hänestä olevan. (Lehtinen ym. 2007, 26.)

Lapsena yksilö arvioi itseään sekä ulkoisten ominaisuuksiensa että persoonallisuuspiirteidensä mukaan. Murrosiässä näkökulma siirtyy omasta fyysisestä olemuksesta niihin sosiaalisiin suhteisiin, joita nuorella on. Yksilö arvioi itseään sen perusteella, miten hän käyttäytyy sosiaalisesti, ja minkälaisia sosiaalisia suhteita hänellä on. Toisaalta nuori ikään kuin palaa lapsen tapaan hahmottaa maailmaa kokonaisvaltaisesti. Nuori toimii korostuneesti tunteidensa ja tuntemustensa pohjalta, ja myös kiinnostuksen kohteet ja motivaatio ovat tiiviisti yhteydessä näihin. (Abbot 2001, 111; Kronqvist, Pulkkinen 2007, 169; Aaltonen jne. 1999, 64.)

Nuoruus, ja varsinkin murrosikä, on aikaa jolloin nuori kyseenalaistaa voimakkaasti aiemmin opitun. Nuori rakentaa aktiivisesti omaa tapaansa ajatella ja

nähdä maailma. Kriittisyys kertoo itsenäisen ajattelun harjoittelemisesta. Nuori myös arvioi itseään suhteessa siihen, miten hän onnistuu kehityshaasteissaan. Positiivinen palaute ympäristöstä (ystävät, vanhemmat, opettajat) on tärkeää nuorelle. Jos nuori taas kokee epäonnistuneensa itselleen tärkeiden tavoitteiden saavuttamisessa, on tärkeää, että hän saa peilata ajatuksiaan ja tunteitaan sekä aikuisten että ikätovereidensa kanssa. Nuori voi myös vaatia itseltään liian paljon, tai liian vähän. Molemmissa tapauksissa hän saattaa kokea turhautuneisuutta ja merkityksettömyyttä. Näissä tilanteissa nuori ratkoo ideaaliminän ja reaaliminän välistä suhdetta ja ristiriitoja. Näitä ongelmia selvitellään usein keskustelemalla sekä ikätoverien että aikuisten kanssa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 176.)

Sosiaalisista suhteista ilmeisimpiä muutoksia kokevat suhteet vanhempiin, ystäviin sekä auktoriteetteihin (esimerkiksi opettajat). Suhteet vanhempiin alkavat etäännyä, kun taas ystävyysuhteet muuttuvat merkityksellisemmiksi. Nuoret kokevat usein, etteivät aikuiset ymmärrä heitä, ja samalla ystävien merkitys kokemusten jakajina korostuu. Kehitysvaiheeseen kuuluu niin ikään edellä mainittu aiemmin opitun uudelleen prosessointi, sekä auktoriteettien kyseenalaistus. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 1999, 102–103.)

Nuoruusvuosien aikana nuorelle kehittyy myös tunneäly. Sillä tarkoitetaan kykyä, ”jolla ihminen harjoittaa itsehillintää, innostusta, sisua sekä taitoa motivoitua ja löytää optimismia vaikeissakin tilanteissa” (Aaltonen ym. 1999, 68). Soittoharrastuksen kannalta sen kehittymisellä on suuri merkitys, sillä tunneälyyn kuuluu myös taito ottaa vastaan kriittistä palautetta ja kokea se rakentavaksi, mahdollisuudeksi parantaa omaa osaamistaan. (Aaltonen ym. 1999, 68.) Jos nämä taidot ovat nuorella hallussa, hänellä on jo paljon eväitä soittoharrastuksesta nauttimiseen.

2.3 Sellonsoiton opiskelu

Sellon soittaminen, samoin kuin muidenkin jousisoitinten harrastaminen, aloitetaan yleensä melko nuorena. Aloittamisikä vaihtelee kuitenkin merkittävästi, aina 3-vuotiaiden naperoryhmistä 11-vuotiaisiin esimurrosikäisiin. Aloittaminen 5-vuotiaana poikkeaa melkoisesti 11-vuotiaan soittajan alkutaipaleesta. Nuorena aloitettu harrastaminen tarjoaa monia etuja, kuten monipuolisen musiikillisen ymmärryksen vähittäisen kehityksen, mutta oppiminen on mahdollista vanhempanakin, ja usein tuloksia syntyy silloin melko nopeasti. Instrumentin fyysinen hallinta vaati kuitenkin useimmiten jonkinlaista fysiologista mukautumista, ikään kuin soittimeen kiinnikasvamista, jotta tehtäväalueen vaatimuksiin pystytään vastaamaan. Nämä muutokset tapahtuvat helpoiten juuri lapsuudessa. (Ahonen 2004, 149.)

Sellon soittamisessa huomioonotettavia erityispiirteitä ovat soittimen suuri koko ja tekninen haastavuus. Pienelle soittajalle soitin on toki pienempi, mutta suhteessa soittajan kokoon sello on silti melkoisen massiivinen, ja sen hallinnan oppiminen vie aikaa. Hyvät soittoasennot tulevat harvoilta luonnostaan, vaan niihin täytyy kiinnittää erityistä huomiota jopa vuosien ajan, ja perusteiden opettelu voi tuntua pienestä tai isommastakin aloittelijasta usein turhauttavalta. Esimerkiksi käsien asennot ja puhtauden kuuleminen ovat asioita, joiden kehittämiseen käytetään paljon aikaa, sillä ne ovat niitä työkaluja, joiden varaan soittotaito jatkossa perustetaan. Tässä vaiheessa on tärkeää, että soittaja saa tasolleen sopivaa, mutta mielekästä soitettavaa, niin että syntyy kokemus oikean musiikin tekemisestä.

Kun alkeet ovat hallussa, on aika siirtyä eteenpäin. Soitettavat kappaleet alkavat olla laajempia ja tässä vaiheessa päästään jo soittamaan oikeasti tunnettuja teoksia. Aluksi tämä motivoi soittajaa, kun tunnistaa soitettavan kappaleen, ja on

esimerkiksi mahdollista kuulla taitavien soittajien levytyksiä siitä. Samalla huomataan, että uudet teokset vaativat entistä enemmän ja erilaista harjoittelua. Vaiheeseen kuuluu myös, että usein juuri tällöin vastuu harjoittelusta ja harrastuksesta yleensäkin alkaa siirtyä oppilaalle itselleen. Tässä vaiheessa riippuu monesta asiasta, miten vastuu soittoharrastuksesta jakautuu vanhempien ja soittajan välille. Joidenkin vanhempien osalta osallistuminen jää soittotunneille kuljettamiseen, jotkut toiset taas jatkavat edelleen soittotunneille osallistumista sekä kotiharjoittelun valvomista.

Soittoharrastuksen aloitusiästä riippuen 12–15-vuotiaat nuoret voivat olla keskenään hyvin erilaisissa vaiheissa soittoharrastuksessaan. Joku varhain aloittanut 15-vuotias saattaa olla jo suorittanut tasosuorituksen 3/3, kun taas myöhään aloittanut 12-vuotias saattaa vasta tehdä ensimmäistä tasosuoritustaan. Nämä vaihtelut oppilaiden kesken asettavat myös opettajalle tiettyjä haasteita. Tässä ikävaiheessa oppilas alkaa yleensä myös miettiä, mitä toivoo soittoharrastukselta jatkossa: aikooko lopettaa aktiivisen harrastamisen musiikkiopistotason jälkeen, vai hakeutua esimerkiksi musiikin perustutkintolinjalle tai korkeakouluopintoihin. Jos toivoo musiikista ammattia, on itse soittamiseen ja musiikinteoriaan panostettava enemmän kuin jos harrastuksen toivoo jatkuvan vain harrastuksena. Jos haaveissa on erityisesti sellistin ammatti, on harjoittelurutiinien kehittämiseen keskityttävä vielä aivan uudella tavalla.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

3.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on tyypiltään laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus oli luonnollinen valinta, sillä aiheeni tutkimiseen liittyy voimakkaasti ilmiön sekä siihen liittyvien ajatusten ja tunteiden ymmärtäminen. Valitsin itse haastateltavani sen mukaan, keneltä koin saavani riittävän ajankohtaista ja relevanttia tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi tutkimukseni on pääasiassa aineistolähtöinen, minkä nähdään olevan myös yksi laadullisen tutkimuksen erityispiirteistä. (Saaranen-Kauppanen & Puusniekka, 2006; Tuomi & Sarajärvi 2002, 73-77.)

Tutkimukseni on toteutettu erityisesti Keski-Pohjanmaan alueeseen keskittyen. Tarkoituksena ei ole ollut vertailla eri musiikkiopistojen soitonopetusta tai oppilaiden motivaation tasoa, vaan selvittää yleisesti, minkälaisia haasteita tämän ikäluokan oppilailla on ja mistä haasteet johtuvat. Kiinnostukseni juuri tätä aluetta kohtaan johtuu luonnollisesti siitä, että olen itse suorittanut musiikkipedagogiopintoni Kokkolassa, ja tehnyt työharjoitteluni ja useita sijaisuuksia eri puolella maakuntaa.

Työni keskeisimpinä tutkimusmenetelminä käytin kolmelle musiikkiopistojen sellonsoiton opettajalle tekemääni tutkimushaastattelua. Se muotoutui puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi, jossa haastattelukysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastattelujen kulku ja muoto jokseenkin vapaa. Lisäksi toteutin kyselylomakkeen, johon vastasi kuusi näiden samojen opettajien oppilasta.

Opettajille suuntaamani haastattelun rungon laatimista varten luin ensin runsaasti työni aiheeseen liittyvää kirjallisuutta pedagogiikasta, kehityspsykologiasta sekä sellon soittamisesta yleisesti. Omat kokemukseni soittomotivaation haasteista loivat myös suuntaa haastattelun kysymyksille. Haastattelutilanteessa tilaa vapaalle keskustelulle jäi runsaasti, mikä oli mielestäni hyvä asia. Kun haastattelulle ei ollut ajallista rajoitusta, haastateltavat olivat rentoja ja innostuivat monesti pureutumaan kysymyksiin todella syvällisesti. Nauhoitin haastattelut ensin ja myöhemmin litteroin ne. Haastattelut ovat nimettömiä, eikä haastateltavia voi niistä tunnistaa.

Haastattelussa oli 18 kysymystä, joilla pyrittiin selvittämään pääasiassa seuraavia asioita:

Millaisena koet soitonopetustyön?

Mikä on soittoharrastuksen asema nuorten elämässä?

Mistä osista soittomotivaatio koostuu?

Millaisia asioita soittoharrastuksen lopettamispäätökseen liittyy?

Oppilaille tekemäni kyselylomake oli haastavampi toteuttaa, kun kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista oppilaiden kanssa ei tapahtunut. Kysymysten laatiminen osoittautui tarkkuutta vaativaksi puuhaksi, kun oli varmistettava, ettei kysymysten väärinymmärrykselle jäisi juuri mahdollisuutta. Oman lisähaasteensa loi Keski-Pohjanmaan alueen kaksikielisyys, eli kyselyt oli toteutettava ruotsiksi ja suomeksi.

Kyselylomakkeessa oli 17 kohtaa, joilla selvitettiin seuraavia seikkoja:

Millainen oppilaan soittohistoria on (opettajat, kauanko soittanut)?

Miten laajasti oppilas harrastaa musiikkia?

Miten haasteellisena oppilas kokee soittoharrastuksen?

Millä tavalla soittoharrastus voisi olla mielekkäämpää oppilaalle?

3.2 Kohdejoukko

Haastateltaviksi valitsin kolme Keski-Pohjanmaan alueen musiikkiopistoissa toimivaa sellonsoiton opettajaa. Valitsin harkinnanvaraisesti opettajia, jotka olisivat keskenään eri-ikäisiä, mutta kaikilla olisi soitonopetustyöstä vähintään 10 vuoden kokemus. Näin sain varmistettua, että opettajilla olisi näkemystä myös soittoharrastuksen ja oppilaiden mahdollisesta muuttumisesta viimeisen kymmenen vuoden aikana. Sukupuolella ei ollut väliä, mutta haastateltaviksi päätyneet ovat sattumalta kaikki naisia. Haastattelut toteutettiin syksyn 2013 aikana Keski-Pohjanmaalla.

Opettajat valitsivat oppilaidensa joukosta kyselylomakkeisiin vastaajat. Vastaajia oli kuusi, siis kaksi kultakin opettajalta, ja he kaikki olivat iältään 12–15-vuotiaita. Vastaajien joukossa oli sekä tyttöjä että poikia. Koska tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, mitkä asiat vaikuttavat soittomotivaatioon tai sen puutteeseen, esitin opettajille toivomuksen, että he valikoisivat oppilaistaan sellaisia, joille motivaatioon liittyy jonkinasteisia haasteita.

3.3 Luotettavuus

Tässä tutkimusmenetelmässä haastateltavat edustavat harkitusti valittua joukkoa, mikä ohjaa tuloksia jo tiettyyn suuntaan. Tulosten luotettavuutta saattavat heikentää monenlaiset seikat, esimerkiksi vastaamistilanne ja siihen liittyvät

paineet, omien kokemusten väärin muistaminen, kysymyksen väärin ymmärtäminen sekä vastaajan kielelliset valmiudet pukea kokemuksensa sanoiksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 46.) Olen kuitenkin pyrkinyt luomaan haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon, sekä antamaan aikaa riittävästi vastausten pohtimiseen sekä korjaamiseen. Myös suhteeni haastateltaviin on saattanut osaltaan vaikuttaa tulosten analysoinnin luotettavuuteen. Tunnen kaikki haastateltavani melko hyvin opintojen ja töiden tiimoilta. On mahdollista, että haastateltava on olettanut minun ymmärtävän jonkin asian ilman, että hän sanallisesti siihen kovin kattavasti paneutuu. Tällöin on olemassa riski, että olen haastatteluja analysoidessani ymmärtänyt jonkin tällaisen seikan väärin.

Oppilaat vastasivat kyselylomakkeen kysymyksiin soittotunneillaan syksyllä 2013. Opettaja oli läsnä ja saattoi auttaa jos oppilas koki jonkin kysymyksen epäselväksi tai epäili omaa ymmärrystänsä, mutta muutoin ohjeistin opettajat olemaan puuttumatta lomakkeiden täyttämiseen. Pyrin muotoilemaan kysymykset mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi ja aukottomiksi, mutta koska en itse ole ollut läsnä niitä täytettäessä, en voi olla varma, ovatko oppilaat ymmärtäneet kysymykset oikein. On myös mahdollista, että lomaketta täyttäessään oppilas saattoi vastata kysymyksiin siten, kuinka kuvitteli olevan sosiaalisesti hyväksyttävää, tai miten kuvitteli minun toivovan kysymyksiin vastattavan. Saattaa myös olla, että oppilas on kokenut kiireen tuntua tai painetta vastata mahdollisimman nopeasti täyttäessään lomaketta soittotunnin aikana. Opettajan läsnäolo tunnilla on myös saattanut vaikuttaa vastauksiin siten, että esimerkiksi harjoittelukertoihin ja -kestoihin liittyviä vastauksia on saatettu kaunistella. Oppilaiden vastaukset kuvaavat tilannetta vain Keski-Pohjanmaalla, eivätkä tulokset otoksen pienuuden vuoksi ole verrattavissa esimerkiksi koko maan tilanteeseen.

4 TULOKSET

4.1 Haastateltavat

Haastateltavia sellonsoiton opettajia oli 3. Viitataan heihin jatkossa kirjaimilla A, B, ja C, A:n ollessa ensimmäinen haastateltava ja C:n viimeinen.

Opettaja A, toimii sellonsoitonopettajana musiikkiopistossa sekä erilaisissa opetustehtävissä myös toisen asteen sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksessa sekä musiikki- ja sosiaali-alan korkeakoulussa. Opetuskokemusta opettajalla A oli noin 15 vuoden ajalta, josta osan hän on toiminut sellonsoiton opettajana myös ulkomailla. Tällä hetkellä opettaja A täydentää omaa koulutustaan ylemmällä musiikin alan ammattikorkeakoulututkinnolla. Hän työskentelee ajoittain myös orkesterimuusikkona.

Opettaja B on kokenut sellonsoiton opettaja joka on toiminut opetustehtävissä jo lähemmäs 40 vuotta. Tällä hetkellä hän on toimenhaltijana musiikkiopistossa ja sellonsoitonopettajana toisen asteen musiikkioppilaitoksessa. Työtehtäviin kuuluu soitonopetus sekä kamarimusiikkiryhmien opetus.

Opettaja C toimii sellonsoiton opettajana musiikkiopistossa sekä toisen asteen oppilaitoksessa. Työtehtäviin kuuluu sellonsoittajien opetus ja kamarimusiikkituntien ohjaaminen. Hänellä on myös vankka kokemus muusikkona työskentelemisestä erilaisissa orkestereissa sekä kamarimusiikkikokoonpanoissa. Opetuskokemusta opettajalla C on noin 15 vuoden ajalta.

Kaikki vastanneet opettajat toimivat myös opetustyönsä ohella keikkailevina muusikkoina.

4.2 Sellonsoiton opetuksen kehityssuuntia

Kaikki haastateltavat kokivat, että soitonopetus on muuttunut merkittävästi heidän uriensa aikana. Nähtiin, että positiiviset asiat soitonopetustyössä ovat pysyneet samoina, mutta haasteita on tullut lisää, ja ne ovat erilaisia verrattuna haastateltujen opettajien urien alkuvaiheisiin. Kaikki haastateltavat kertoivat kokevansa työnsä innostavaksi ja tuntevat olevansa onnekkaita saadessaan tehdä työtä sekä musiikin että lasten ja nuorten parissa. Työn parhaiksi puoliksi mainittiin lasten ja nuorten kohtaaminen, oppimisen ilon seuraaminen sekä luovuuden löytyminen. Merkittävimpinä muutoksina nähtiin nuorten ja heidän perheidensä arjen pirstaloituminen, kiire sekä muutos harrastusten määrässä.

Positiivisena muutoksena pidettiin musiikkipedagogiikan kehitystä. Koettiin, että opetus on entistä lapsilähtoisempää, mikä nähtiin pääosin positiivisena asiana. Toisaalta koettiin, että opettajalla ei enää ole samanlaista auktoriteettiasemaa kuin ennen, ja että se asettaa haasteita käytännön opetustyöhön. Nähtiin, että soittotuntien sisältö on muuttunut, ja että opettamisesta on tullut enemmän jonkinlaista viihdyttämistä. Opettaja C kuvasi tilannetta näin:

Opettamisesta on tullu vähän sellasta viihdyttämistä. Kaikki pitäis saada viihtymään, kun kilpaillaan niistä harrastuksista, kilpaillaan ajasta.. Hmm.. Niin. Se on vähä hämartynt se raja, et mitä me täällä opetetaan. Ennen se oli selkeesti, et opetettiin ihmisiä soittamaan mahdollisimman hyvin sitä instrumenttia. Nyt pitäis ajatella niin, et

miten ne lapset ja nuoret ja ne perheet saadaan kiinnostumaan tästä niin paljon, et ne jatkais sitä harrastusta. Se on aika jännä. Ja se on mun mielestä välillä vähän ongelmallistakin, välillä tekis mieli sanoa et eiks tää musiikki ollutkaan se arvo itsessään, eiks tää riitä.

Toisaalta haastateltava A koki, että soitonopetuksen suunta tässä asiassa oli lähes yksinomaan positiivinen asia. Hän näki itsensä soitonopettajan roolissa enemmänkin palvelijana, ja hänen näkemyksensä mukaan soitonopettajan tulisikin vielä entistä enemmän ottaa huomioon, mitä oppilas harrastukselta haluaa, eikä yrittää sovittaa kaikkia oppilaita samaan muottiin. Kaikki haastateltavat kokivat, että soitonopettajalta vaaditaan nykyään enemmän niin sanottua psykologista silmää: kykyä kuulostella enemmän mitä oppilaalle kuuluu ja onko esimerkiksi kotona kaikki hyvin. Muutoksena nähtiin myös se, että soitonopettajan tulee yhä enemmän miettiä, mitä lapsi kestää kuulla. Koettiin, että opettajan pitää nykyään varoa sanomisiaan jopa soittoharrastuksen lopettamisen pelossa.

Ryhmäopetuksen määrä soittoharrastuksen parissa on lisääntynyt, ja se nähtiin pääsääntöisesti positiivisena asiana. Opettaja A:lla oli siitä kokemusta jo vuosituhatien alussa ulkomailla työskennellessään, ja hän koki, että ilmiön rantautuminen Suomeen on pelkästään positiivinen asia. Jopa siinä määrin, että hän pitää erikseen ryhmätunteja niille oppilaille, jotka eivät vielä soita orkestereissa. Muutkin opettajat pitivät ryhmäopetusta tärkeänä, mutta siihen koettiin liittyvän myös haasteita. Aikataulut koettiin ongelmana: nuorten ja heidän perheidensä aikataulut nähtiin olevan nykyään niin tiukat, että on usein lähes mahdotonta löytää esimerkiksi kolmelle nuorelle sopiva yhteinen aika. Tähän liittyi nuorten harrastusten suuri määrä sekä myös koulun vaatimustason nousu. Opettaja B kuvaili tilannetta näin:

-- siis urheilu on hyvä asia, mutta nimenomaan noi joukkueurheilut ja tommoset joissa on hirveesti niitä treenejä, niin se menee vaan aina kaiken edelle. Ennen se oli itsestään selvää, et sitten kun ne soittaa, niin ne soittaa, ja niille voi sanoa, et tällön on tämmöset ja tämmöset harjotukset ja muuta. Nyt mikään ei oo enää itsestään selvää, joutuu sompailemaan ihan hirveesti kaiken ja kaikkien kanssa. Ja jopa niinku miettimään kaiken maailman ohjelmistoja ja esiintymisiä sen mukaan, eka kysymään suurin piirtein, et tuleeko tää ylipäättänsä ees onnistumaan.

Opettaja C kertoi, että jo peruskoulun 5. ja 6. luokkalaisilla voi olla koulussa koeviikkoja. Hän kertoi huomanneensa, että ne myös kuormittivat oppilaita merkittävästi.

Klassisen musiikin aseman heikkeneminen oli kaikille haastateltaville tuttu ilmiö. Opettajat kokivat, että koska klassista musiikkia ei enää kuule missään, eivät nuoret voi sen luokse löytää. Tämän myötä klassinen musiikki jää lapsille ja nuorille tuntemattomaksi, ja heitä on sen pariin vaikea motivoidakaan. Lisäksi nähtiin, että musiikin arvo itsessään on hieman laskenut, koska kaikenlaisesta musiikista tuntuu olevan nyt ylitarjontaa. Musiikki on myös helposti kaikkien saatavilla, mikä on saattanut johtaa musiikkiin liittyvien elämysten heikkenemiseen.

4.3 Soittoharrastuksen asema

Kysyessäni millaisena haastateltavat näkivät soittoharrastuksen aseman nuorten sellistien elämässä nykyään, vastaukset olivat melko yhdensuuntaisia. Koettiin, että soittoharrastus on tärkeä useimmille nuorista, mutta harrastuksen vaativuus ja kilpailu muiden harrastusten kanssa nähtiin usein soittointoa verottavina tekijöinä. Nuorten lyhytjännitteisyyden koki haasteeksi kaksi kolmesta haastateltavasta, mutta toisaalta sen mukana soittoharrastus on saattanut nousta uuteen arvoon, kun soittotunti voi nykyään olla yksi harvoista paikoista koulun ohella, jossa oikeasti joutuu näkemään vaivaa taidon hankkimisen eteen.

Kaikki haastateltavat olivat havainneet myös soittoharrastukseen liittyvien sosiaalisten tarpeiden lisääntymisen. Nähtiin, että jotkut oppilaat kävivät soittotunneilla lähes yksinomaan vain kavereiden vuoksi, mutta toisaalta yhteissoiton ja kavereiden näkemisen harrastuksen parissa katsottiin lisäävän myös harrastuksen merkitystä. Opettaja A:n mielestä tilanne on kuitenkin sellainen, että sellon soitto on useimmille vain harrastus muiden joukossa, ja harvalle oppilaalle nykyään hyvin tärkeää. Hän näki, että joillekin siitä saattoi muodostua esimerkiksi tärkeä tunteitten ilmaisukanava, jos elämän muilla osa-alueilla oli ongelmia.

Vanhempien osallistumisessa soittoharrastukseen ei nähty merkittäviä muutoksia viimeisten 15 vuoden ajalta. Joidenkin 12–15-vuotiaiden nuorten vanhemmat istuvat tunneilla jopa pari kertaa kuussa, kun taas toisten oppilaiden vanhempia ei tunnistaisi edes ulkonäöltä. Opettajat myös kokivat, että vanhempien osallistuminen soittotunneille edes ajoittain olisi suotavaa, koska vaikka oppilaat olisivat kuinka ihania ja oma-aloitteisia, tulee aikoja jolloin lapsi tai nuori ei kykene yksin selviämään kaikesta omaksuttavasta tietomäärästä. Opettaja C koki, että vaikka tässä asiassa on paljolti kyse henkilökemioista, pystyy opettaja omalla

käytöksellään vaikuttamaan vanhempien osallistumiseen paljonkin. Hän myös näki, että nykyään opettajat eivät uskalla vaatia vanhempien läsnäoloa soittotunneilla, koska kaikilla on niin kiire.

Opettaja A kertoi huomanneensa vanhemmissa toisena ääripäänä uuden ilmiön: vanhemmat tuovat lapsensa soittoharrastuksen pariin, ei niinkään toivoen että lapsesta tulisi muusikko, vaan lisätäkseen esimerkiksi lapsen älykkyyttä tai sen vuoksi, että tutkimuksissa musiikkitaitojen on havaittu auttavan myös muuta oppimista. Myös muista musiikin hyvää tekevästä vaikutuksista ollaan entistä tietoisempia. Tällaisten valveutuneiden vanhempien määrä on hänen mukaansa tasaisesti kasvamassa.

4.4 Motivaation osatekijät

Kysyessäni opettajien käsityksiä nuorten soittomotivaation osatekijöistä, tärkeimpänä asiana nousi kaikkien mielestä oppilaan oma, sisäinen motivaatio. Sen nähtiin olevan kaikkein tärkein asia soittoharrastuksen kestämisen taustalla. Opettajien näkemyksen sisäisen motivaation synnystä kuitenkin poikkesivat hieman toisistaan. Opettaja A:n mielestä sisäsyntyinen motivaatio pitää olla oppilaassa, tai sen tulee syntyä heti harrastuksen alkuvaiheessa. Jos näin ei käy, hänen näkemyksensä mukaan harrastus loppuu ennen aikojaan. Hänen mielestään on myös harhakäsitys, että hyvä opettaja pystyy jotenkin vaikuttamaan motivaation syntyyn, vaan sisäinen motivaatio syntyy aina oppilaassa itsessään, jos on syntyäkseen. Opettaja pystyy hänen mukaansa kuitenkin vaikuttamaan motivaation ylläpitoon hyvän luottamussuhteen ja rakentavan palautteen antamisen avulla.

Opettaja B painotti enemmän soittotuntien tunnelman ja oppilaan hyväksytyksi tulemisen kokemusten vaikutusta. Hänen mukaansa sisäisenkin motivaation kulmakiviä ovat ryhmäytyminen muiden oppilaiden kanssa sekä opettajan ammattitaito. Yhtenä tärkeimmistä asioista soittoharrastuksen yhteydessä hän painotti oppilaan kokemusta siitä, että tunneilla opetellaan asioita, eikä palaute kohdistu persoonaan, vaan tehtäviin ja oppilaan tekemiin asioihin. Opettaja C:n mielestä sisäinen motivaatio oli myös oppilaassa itsestään syttyvä, mutta hänen mukaansa opettaja voi auttaa sen kehittämisessä.

Harjoittelumotivaatio nähtiin eri asiana kuin soittomotivaatio. Soittomotivaatio koettiin perusmotivaationa, kiinnostuksena harrastukseen ja sen jatkamiseen. Harjoittelumotivaation opettajat kokivat olevan monimutkaisempi ja haastavampi asia monen nuoren kohdalla. Opettaja C kuvasi asiaa seuraavanlaisesti:

Mut oisko se soittomotivaatio sit semmonen perusmotivaatio. Et niin kauan ku käy tääl tunneilla niin mä odotan et se motivaatio on. Mut sit joku harjoittelumotivaatio, se on mun mielestä vähä eri asia vielä. Se perusasia on se et haluaa soittaa. Mut sit jos on esimerkiks tyyppinä semmonen et kaikki tulee hirveen helposti, niin sithän se harjoittelumotivaatio voi olla aivan nollissa tai jopa pakkasen puolella.

Muutkin opettajat kertoivat havainneensa, että harjoittelumotivaatio on usein ihmistyyppikysymys. He kuitenkin kokivat, että opettajalla on keinoja vaikuttaa harjoittelumotivaation kehitykseen. Opettaja A painotti harjoittelemisen opettamisen tärkeyttä, kun taas opettaja C kertoi toimivaksi keinoksi harjoittelu-aikataulujen laatimisen yhdessä nuoren kanssa.

Nuoren soittomotivaation kannalta nähtiin tärkeänä asiana myös opettajan halukkuus päivittää ammattitaitoaan. Kaikki kolme opettajaa kertoivat

ylläpitävänsä soittotaitoaan keikkailemalla. Pedagogisia taitoja kehitettiin lukemalla alan kirjallisuutta säännöllisesti sekä osallistumalla työpaikan ja ammattijärjestön organisoimiin koulutuksiin. Genrerajojen ylitys ohjelmistoa valittaessa koettiin nykyään tärkeäksi. Varsinkin elokuva- ja kansanmusiikin käyttö oli yleistä kaikkien opettajien soittotunneilla. Tämä nähtiin keinona ankkuroida sellonsoittoharrastus nuorten arkeen tiiviimmin kuin mitä olisi mahdollista vain klassista musiikkia soittaessa.

Kaikilla haastateltavilla oli kiinnostusta ja halua kokeilla uusia menetelmiä ja asioita soitonopetuksessa. Kaikki kolme kävivät koulutuksissa aina, kun työnantaja niitä järjesti, ja yksi vielä aktiivisemmin ammattijärjestön ja vastaavien järjestämissä tilaisuuksissa. Ongelmalliseksi koettiin opetussuunnitelmien joustamattomuus, mikä aiheuttaa sen, ettei tunneilla välillä ehdi tehdä kuin välttämättömmän, eli klassisen musiikin ohjelmiston ja tekniikan opetuksen. Opettaja B kertoi seuraavaa:

-- esimerkiksi meillä oli se rytmikkakoulutus tossa syksyllä, se oli ihan järkyttävän ihanaa, ja vois kuvitella et se ois ihan hirveen tärkeitä. Sit sitä yrittää tehdä, mut se hiipuu ja yhtäkkiä huomaa et on ihan hirvee kiire, konserttia ja sitä ja tätä. Ne tunnit on sillee et sä ehdit tehdä just sen välttämättömän, ei siinä paljo taputella. Se on aika kauheeta. Päässä olis vaikka mitä, mutta se on monesti aika raadollinen se käytäntö.

Kaikilla opettajilla oli kokemusta improvisoinnin käytöstä soitonopetuksessa. Opettaja A on työssään kokenut nuoren soittomotivaation kannalta tärkeimmäksi asiaksi juuri soittajan oman luovuuden aktivoinnin. Tässä asiassa hän piti juuri improvisointia merkittävänä tekijänä. Kenelläkään opettajista ei ollut kokemusta improvisoinnista oman soittouransa alkua ajoilta, ja asiaan oli vielä aikuisiälläkin

liittynyt jonkinasteisia ahdistuksen ja pelon tunteita. Opettajat eivät kuitenkaan halunneet siirtää negatiivisia kokemuksiaan oppilailleen, vaan olivat aktiivisesti perehtyneet improvisointiin esimerkiksi kurssien ja kirjallisuuden kautta ja käyttivät keinoja enemmän tai vähemmän säännöllisesti omassa opetustyössään. Opettajat tunnistivat klassiseen musiikkiin yleisesti liitetävän väärin soittamisen pelon, ja pyrkivät siitä aktiivisesti eroon omien oppilaidensa kanssa.

Opettaja C korosti tavoitteiden merkitystä soitto- ja harjoittelumotivaation ylläpidossa varsinkin nuorten, 12–15-vuotiaiden soittajien kohdalla. Hänen mielestään on tärkeää, että oppilaalla on yksi isompi tavoite, esimerkiksi tasosuoritus, ja pienempiä tavoitteita, esimerkiksi matineoissa soitto tai ryhmätunnit. Tavoitteiden tulee hänen mielestään olla riittävän lähellä, että tarve harjoitella pysyy jatkuvasti riittävän suurena. Ryhmätuntien merkitystä hän korosti erityisesti. Siellä oppilas pääsee näkemään, mitä muut saman ikäluokan tai taitotason oppilaat ovat tekemässä, ja oppilas pääsee myös itse näyttämään mitä hänen soitossaan on meneillään. Samalla hän saa olla antamassa ja vastaanottamassa vertaispalautetta. Vertaispalautteen hän koki erityisen tärkeänä, koska omaa edistymistään ei aina huomaa, ja se jos mikä syö motivaatiota. Lisäksi on tärkeää saada palautetta muiltakin kuin omalta opettajalta, koska eri ihmiset havainnoivat asioita eri tavoin.

4.5 Soittoharrastuksen loppuminen

Selvittäessäni soittoharrastuksen lopettamiseen liittyviä syitä nuorten kohdalla, kaikki opettajat mainitsivat murrosiän alkamisen kriittiseksi ajankohdaksi. Monen nuoren kohdalla vanhempien auktoriteettiasema alkaa rakoilla, ja jos harrastus on

aikanaan aloitettu vanhempien aloitteesta, siihen kohdistuvat myös ensimmäiset kapinoinnit. Opettaja A mainitsi myös kavereiden suunnalta tulevan sosiaalisen paineen. Jos ystäväpiirissä ei ole muita soittoharrastajia, niin vaatii nuorelta kanttia jatkaa harrastustaan. Toisaalta hän mainitsee myös tilanteen, jossa nuori on murrosikään asti jatkanut soittoharrastusta juuri kavereiden voimalla, mutta harjoittelumäärän lisääntyessä huomaa, ettei kiinnostusta juuri muuten enää ole.

Opettajat B ja C mainitsivat syyksi myös orkestereiden pakollisuuden. Pitkät harjoitusajat ja varsinkin sellisteillä välillä pitkiksi venyvät odottelut syövät harrastusintoa. Kun vaihtoehtoja ei ole, eli orkestereissa on käytävä jos soittoharrastusta mieliä jatkaa, joku valitsee kokonaan lopettamisen. Kaikki opettajat kertoivat haastavaksi sen, että käyntikertoja musiikkiopistolle kertyy helposti kolme viikkoon, kun teorit ja orkesterit otetaan lukuun. Monelle oppilaalle tämä on liikaa. Toisaalta opettajat ihmettelevät, miksi esimerkiksi urheiluharrastuksissa samaa määrää ei pidetä mitenkään ylivoimaisena.

Opettajan ja oppilaitoksen vastuuta riittävän laadukkaan opetuksen järjestämisestä peräänkuuluttavat kaikki opettajat. Heidän mukaansa opettajan tulisi pyrkiä antamaan oppilaalle sillä tavoin laadukasta musiikillista kasvatusta, että hänellä olisi murrosiässä riittävät resurssit selviytyä iän ja harrastuksen vaativuuden asettamista haasteista. Tässä suhteessa opettajalla nähtiin olevan vastuu harrastuksen jatkumisesta. Opettaja C kuvasi sitä näin:

- - et se tilanne on sama ku et jos mä harrastaisin juoksemista, ja mul sattuu kun mä juoksen, polvi on sohjona ja se tarvii jonku tuen koko ajan niin kyllä mä aika nopeesti jään sitte kotiin tai lähen kävelylle tai uimaan. Et siinä on se peruskysymys, et miks sitä tekis jotain sellasta mistä ei enää saa riittävää hyvää oloa tai riemua.

Opettaja A mainitsee lopettamiseen liittyväksi syyksi myös perheen tuen tai sen puuttumisen. Jos vanhemmat on jo soittoharrastuksen aikaisessa vaiheessa saatu sitoutetuksi toimintaan, on heillä todennäköisesti myös nuoren saapuessa murrosikään selkeämpi kuva siitä, mitä harrastus vaatii ja sen myötä myös keinoja tukea nuorta vaikeiden hetkien yli.

Harjoittelun määrässä tapahtuu merkittävää kasvua juuri murrosiän kynnyksellä. Moni nuori havaitsee tuolloin, että enää ei selviäkään vain käymällä tunneilla, vaan kotona täytyisi harjoitella myös säännöllisesti ja tavoitteellisesti. Juuri tässä kohdassa olisi tärkeää, että harjoittelumotivaatio ja -rutiini on saatu kuntoon jo aikaisemmassa vaiheessa. Opettaja A mainitsee myös, että oppilaat, jotka toistuvasti tulevat soittotunnille harjoittelematta, potevat huonoa omaatuntoa, kokevat opettajan tuomitsevana ja soittotunnin ilmapiirin ahdistavana, vaikka opettaja ei omalla toiminnallaan tunnetta edistäisi. Tästä syntyy usein kierre: kun soittamiseen alkaa liittyä enemmän ja enemmän negatiivisia tunteita, alkaa harjoittelu vastaavasti kiinnostaa koko ajan vähemmän.

Opettajat kokivat mahdollisuutensa vaikuttaa nuoren lopettamispäätökseen hyvin rajallisina. Mahdollisuudet nähtiin hyvin pieninä varsinkin, jos sisäistä motivaatiota ei ollut nuorelle muodostunut. Opettajat kuitenkin kertoivat kokeilevansa erilaisia keinoja, tilanteesta riippuen. Opettaja B kertoi näin:

- - jos on mahdollisuus, niin tavallaan kevennetään sitä osaamisen tasoa, tai siis vaatimuksen tasoa. Otetaan helpompia kappalevalintoja ettei tarvis niin hirveesti harjotella. Ja joissakin tapauksissa, jos on vaikka esimerkiksi 3/3 tehty ja ei oo kurssipaineita, niin on lähetty siitä, että nyt tehdään tämmöstä helpompaa. Et siis vähennetään sitä harjoittelua ja painetta. Mutta, siinä käy 99 prosenttisesti niin, että

menee vuosi ja ne lopettaa. Et se on aika jännä, että sit kun se vaatimus loppuu, niin se harrastus vaan hiipuu. Siinä sen näkee kuinka tärkeätä se harjottelu on, se motivaatio vaan katoaa siltä lapselta jos se ei harjottele.

Myös toiset opettajat kertoivat vastaavaa: jos nuoren syyt lopettaa ovat harjoittelun määrässä tai harrastuksen vaatimuksissa, vaatimustason lasku usein nurinkurisesti aiheuttaakin juuri lopettamisen. Syynä koettiin olevan edistymisen puute. Oppilaat eivät jaksa soittaa vain ajankulukseen. Edistymisen huomaaminen ja oma kehittyminen ovat avainasioita soittoharrastuksessa. Opettaja A kertoi, että heillä musiikkiopistossa on mahdollista pitää niin sanottu välivuosi. Oppilas voi vaikka käydä vain orkesterissa vuoden ajan, tai pitää taukoa musiikkiharrastuksesta kokonaan. Useimmiten nämä välivuodet päätyvät harrastuksen loppumiseen, mutta joskus on käynyt niinkin, että nuori on vuoden tauon jälkeen vasta tajunnut, kuinka suuri merkitys soittoharrastuksella hänen elämässään on.

Kaikki opettajat kertoivat käyvänsä lopettamispäätöksen läpi mahdollisuuksien mukaan sekä nuoren että hänen vanhempiansa kanssa. Useimmiten lopettamispäätös ei tule yllätyksenä millekään osapuolelle. Tällöin riittää keskustelu ja hyvin asioiden ja harrastuksen myötä opittujen taitojen kertaaminen. Joskus harvoin lopettamispäätös tulee kuitenkin yllätyksenä joko opettajalle, vanhemmille tai molemmille. Näissä tilanteissa opettajat kokivat tärkeänä selvittää mistä lopettamispäätöksen syyt kumpuavat. Tavoitteena kaikkien haastateltujen opettajien mielestä lopettamistilanteessa on se, että nuorelle jäisi hyvä mieli ja että hän ymmärtäisi, että harrastuksen parissa on opittu arvokkaita taitoja eikä soittoharrastus missään nimessä ole mennyt hukkaan.

4.6 Kyselylomake nuorille soittajille

Kyselyyn vastasi 6 haastateltujen opettajien oppilasta. Kyselyt olivat nimettömiä eikä niissä myöskään kysytty oppilaitosta jossa soittaja harrasti sellonsoittoa. Oppilaiden ikä jakaantui seuraavasti: kolme heistä oli 12-vuotiaita, yksi 13-vuotias, yksi 14-vuotias ja yksi 15-vuotias. Siinä, kuinka kauan oppilaat olivat sellonsoittoa harrastaneet, oli paljon hajontaa. Yksi 12-vuotiasta oli soittanut jo 6 vuotta, kun taas 14-vuotias oli aloittanut vasta kaksi vuotta sitten. Kaikki vastanneista osallistuivat musiikin perusteiden eli teoria-aineiden opetukseen sekä johonkin orkesteriin tai yhtyeeseen.

Käytän taulukossa oppilaista numeroita 1-6:

Oppilas 1: 12 vuotta, soittanut 3 vuotta, 2 opettajaa

Oppilas 2: 12 vuotta, soittanut 6 vuotta, 3 opettajaa

Oppilas 3: 14 vuotta, soittanut 2 vuotta, 2 opettajaa

Oppilas 4: 12 vuotta, soittanut 5 vuotta, 1 opettaja

Oppilas 5: 13 vuotta, soittanut 5 vuotta, 3 opettajaa

Oppilas 6: 15 vuotta, soittanut 7 vuotta, 2 opettajaa

Kysyttäessä harjoittelurutiineista, viisi kuudesta oppilaasta kertoi harjoittelevansa 3-5 kertaa viikossa ja yksi mainitsi harjoittelevansa joka päivä. Harjoittelujen kestoissa oli hieman hajontaa:

Taulukko 1: Harjoittelukerrat ja niiden kestot

	Oppilas 1	Oppilas 2	Oppilas 3	Oppilas 4	Oppilas 5	Oppilas 6
0-15 min	3-5 krt/vko					
15-30 min		3-5 krt/vko	3-5 krt/vko			
30-45 min				3-5 krt/vko	3-5 krt/vko	joka päivä
45-75 min						

Oppilaat kokivat saavansa opettajalta riittävät ohjeet kotona harjoittelua varten. Kysyttäessä vanhempien osallistumisesta soittoharrastukseen, viisi kuudesta koki osallistumisen olevan riittävää, yksi toivoi vanhempien olevan enemmän mukana soittotunneilla.

Kysyttäessä mukavimpia ja vähiten mukavia asioita soittoharrastukseen liittyen, vastaukset jakaantuivat melko selvästi. Viisi kuudesta koki mukavimmaksi asiaksi itse soittamisen. Yksi oppilaista mainitsi erikseen esiintymiset ja yhtyesoiton. Neljä kuudesta mainitsi soittoharrastuksen ikävimmiksi puoliksi orkesterin sekä musiikinteorian. Kaksi kertoi, että on vaikeaa sovittaa soittoharrastus koulun ja muiden harrastusten kanssa yhteen. Yksi oppilas kertoi, että ikävintä on vaikeat kappaleet ja se, että soittaa väärin.

Kysyessäni harrastuksen vaativuudesta, puolet oppilaista kertoi kokevansa sellon soittamisen helppona tai melko helppona, puolet haastavana tai melko haastavana. Hyvin vaikeaksi soittamista ei kuvailut yksikään vastanneista. Soittoharrastuksen koettiin yleisesti vievän oppilaiden aikaa sopivasti, vain yksi mainitsi aikaa kuluvan

harrastuksen parissa liikaa. Sama oppilas myös kertoi harrastavansa musiikkiopiston ulkopuolella viittä eri asiaa.

Oppilaat kertoivat yleisesti olevansa melko tyytyväisiä soittoharrastukseen. Kysyttäessä parannusehdotuksia, esiin nousi seuraavia asioita: oppilaat toivoivat enemmän soitettavia kappaleita kerralla, enemmän tunnettuja kappaleita soitettavaksi sekä enemmän yhteissoittoa ja konsertteja. Yksi oppilas mainitsi myös, että jos orkesterissa olisi vaikeampaa, soittaminen olisi mielekkäämpää. Kaksi oppilasta myös tunnusti, että jos itse harjoittelisi enemmän, voisi harrastuksesta saada enemmän irti.

Yksikään vastanneista oppilaista ei ollut vakavasti harkinnut soittoharrastuksen lopettamista. Kukaan ei myöskään kertonut harkinneensa instrumentin vaihtoa.

5 POHDINTA

5.1 Tulosten analysointi

Haastateltujen vastauksista näkyy selvästi, että opettajat ovat melko tietoisia sellonsoiton haasteista sekä vahvuuksista harrastuksena. Opettajat kokivat, että heidän tekemänsä työ on tärkeää, ja pitivät itseään onnekkaina saadessaan tehdä sitä. Samalla he kokivat kuitenkin voimakasta tarvetta kehittää itseään ja työtään. He myös tunsivat, että musiikkipedagogiikka ja soitonopetus ovat menossa oikeaan suuntaan, mutta kuten muillakin aloilla, muutos on hidasta. Merkittävimpinä positiivisina muutoksina opettajat näkivät yhteissoiton ja ryhmäopetuksen lisääntymisen sekä entistä oppilaslähtöisemmän pedagogiikan. Myös oppilaan oman luovuuden aktivoinnin lisääntymisen nähtiin olevan tärkeää. Nämä kehityksen suunnat viittaavat Kimmo Lehtosen (2004) esittelemän musiikin ”tehokoulutuksen” merkityksen vähenemiseen musiikkipedagogiikan kentällä. Musiikki nähdään entistä enemmän mahdollisuutena kokea spontaania itseilmaisua, sekä jakaa itse löydettyjä positiivisia kokemuksia (Lehtonen 2004, 24-25).

Opettajat kokivat näiden soitonopetuksen uusien piirteiden olevan tärkeitä erityisesti oppilaiden motivaation kannalta. Myös oppilaiden vastauksissa näkyi sama linja. Oppilaat kokivat harrastuksen positiivisimpana asiana itse soittamisen, mikä viittaa siihen, että sello instrumenttina on haastavuudesta huolimatta ainakin Keski-Pohjanmaalla oppilaiden keskuudessa mieluinen, eivätkä ongelmat ainakaan laajemmassa mittakaavassa suoraan liity soitettavaan instrumenttiin. Myös

opettajiin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä ja harjoittelurutiinit tuntuivat olevan ainakin määrällisesti useimmilla hallussa.

Yksi opettajista painotti erityisen muusikko-minän kehittymistä oppilaalle jo varhaisessa vaiheessa. Ahonen (2004) puhuu musiikillisesta minäkäsityksestä, jolla tarkoitetaan oppilaan omia subjektiivisia ja tietoisia tulkintoja itsestään musiikin osaajana ja mahdollisuuksistaan musiikin oppijana. Siihen liittyy läheisesti Banduran (1986) sosiokognitiivisen teorian minäpystyvyyden käsite, joka tarkoittaa oppilaan arviota kyvyistään selviytyä tietystä tehtävästä. Vahvan minäpystyvyydekäsityksen omaava nuori uskoo kykyihinsä oppia annettu tehtävä, ja hän on motivoituneempi harjoittelemaan kuin nuori, jolla on heikompi käsitys minäpystyvyydestään. (Ahonen 2004, 157-158.)

Ongelmakohtina voimakkaimmin esiin nousivat nuorten soittajien motivaation kannalta soittoharrastuksen sitovuus, nykyaikana ihmisten lyhytjännitteisyys sekä oppilaiden huono klassisen musiikin tuntemus. Soittoharrastuksen sitovuutta opettajat kuitenkin pitivät hyvänä asiana ja kokivat, että se kasvattaa nuorten keskittymiskykyä ja pitkäjänteisyyttä. He myös näkivät, että nykyiset tutkintovaatimukset ovat pääsääntöisesti hyvät, mutta niistä johtuva ajanpuute aiheuttaa opetuksen yksipuolisuutta. Opettajat toivoivat, että heillä olisi enemmän aikaa keskittyä esimerkiksi luovuuden kehittämiseen. Opettajat myös toivoivat enemmän valinnan vapautta koskien esimerkiksi orkesteri- tai yhtyesoittoa. Oppilaiden vastaukset olivat melko hyvin linjassa opettajien havaintojen kanssa. Klassisen musiikin aseman heikkenemistä saattaa viestittää myös oppilaiden toive siitä, että ohjelmistossa olisi enemmän pop- ja elokuvamusiikkia. Toisaalta opettajat kokivat genrerajojen ylityksen myös hyvänä asiana, kunhan klassista musiikkia ei unohdeta, ja sen asema soittoharrastuksen ytimessä pysyy vakaana.

Viidellä kuudesta oppilaasta oli kaksi tai useampia musiikkioppilaitoksen ulkopuolisia harrastuksia. Tämä viittaa opettajien havaintoon siitä, että nuorten arki on hektisempää kuin aiemmin. Oppilaista suurin osa ei kuitenkaan kokenut harrastusten paljoutta erityisen ongelmalliseksi, vain kaksi kertoi, että joskus on vaikeaa sovittaa sellonsoiton harjoittelua yhteen koulun ja muiden harrastusten kanssa. Tämä viittaa mielestäni siihen, että perusmotivaation ollessa kohdallaan, nuorella on resursseja useampienkin harrastusten ylläpitoon. Vaatisi lisätutkimusta selvittää, kuinka harrastusten lukumäärä vaikuttaa harjoittelun laatuun ja soittotaidon edistymiseen. Kyselyjen ja haastattelujen tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että sellon soiton asema nuorten elämässä on nimen omaan olla yhtenä harrastuksena muiden joukossa. Erityisen voimakasta sitoutuneisuutta en kyselyjen vastauksista pystynyt lukemaan. Yksikään oppilaista ei esimerkiksi käyttänyt harjoitteluun 45 minuuttia enempää kerralla ja vain yksi harjoitteli joka päivä. Lähes kaikki vastanneet mainitsivat soittamisen mieluisimmaksi asiaksi harrastuksessa, mutta kun kysyttiin erikseen harjoittelusta, vain yksi koki sen erityisen mukavaksi.

Kyselyyn osallistuneet oppilaat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä vanhempiensa panokseen soittoharrastuksessa. Tämä sopii melko hyvin yhteen opettajien havaintojen kanssa. Vastaukset myös viittaavat siihen, että haastateltavat opettajat pitivät erityisen tärkeinä hyviä suhteita vanhempiin, ja panostivat vanhempien harrastuksen pariin sitouttamiseen. He myös kokivat, että vaikka asiassa on usein pitkälti kyse henkilökemioista, on vanhempien sitouttaminen melko paljon opettajan omalla vastuulla.

Nuorten oppilaiden lopettamispäätösten takana opettajat näkivät useimmiten sisäisen motivaation heikkouden tai puutteen. Lisäksi heidän kokemuksensa mukaan lopettamispäätökseen liittyy usein kapinointia niin vanhempia kuin

muitakin auktoriteetteja kohtaan, varsinkin jos ajatus soittoharrastuksen aloittamisesta on tullut vanhempien suunnalta. Muina syinä opettajat näkivät sen, että joillekin oppilaille musiikkioppilaitokseen liittyvät velvoitteet olivat hämärän peitossa, ja sen myötä esimerkiksi kurssitutkintoja tai tasosuorituksia pidettiin epämiellyttävinä. Opettajilla nähtiin olevan suuri vastuu tähän liittyen. Opettajien tulisi alusta alkaen pyrkiä antamaan laadullisesti sellaista musiikkikasvatusta, että oppilaalla on jatkossa resurssit selviytyä harrastuksen asettamista haasteista, sekä ymmärrystä oppilaitoksen vaatimuksista.

Kyselylomakkeen vastauksissa silmäni pisti jostain syystä oppilailla olleiden opettajien lukumäärä. Vain yhdellä oppilaalla oli ollut soittoharrastuksensa aikana vain yksi opettaja. Kahdella opettajia oli ollut kaksi ja kolmella kolme. Omien kokemuksieni pohjalta olen aina pitänyt opettajien vaihtuvuutta harrastuksen alkuvaiheessa ongelmallisena, mutta tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden vastauksista päätellen näin ei aina ole, vaan kyse on enemmänkin opetuksen laadusta.

5.2 Johtopäätöksiä

Vaikka oppilaat vastaustensa perusteella vaikuttivat olevan pääsääntöisesti tyytyväisiä soitto-opetukseen ja harrastukseensa yleensä, opettajat olivat sitä mieltä, että tilanne motivaation kannalta voisi olla parempikin. Haastattelujen yhteydessä nousi esiin useita keinoja, joilla tilannetta voisi parantaa. Hyvä ja turvallinen vuorovaikutus oppilaan ja opettajan välillä oli kaikille haastatelluille hyvin tärkeä asia. Arkinen vuorovaikutus sujuikin yleisesti hyvin, mutta oppilaan sitouttamiseksi harrastukseen olisi tärkeää saada oppilas ymmärtämään, mistä harrastuksessa oikeastaan on kysymys. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi aina lukukauden alussa käytävillä ”kehityskeskusteluilla”, joissa oppilas pääsisi itse

määrittelemään itselleen seuraavan kauden tavoitteet, tietenkin opettajan ohjaamana. Tähän liittyisi myös omien oppimistaitojen ja -keinojen arviointia. Tällä tavoin oppilaasta kasvaa soittaja, jolla on oma vahva muusikkoidentiteetti, eikä hän ole vain ulkoa päin tulevien tavoitteiden ja tutkintojen varassa. Tuntien keston ja määrän rajallisuus asettaa haasteita, mutta uskon, että pidemmällä aikavälillä itsenäiseksi kasvava soittaja on voimavara itselleen ja lähipiirilleen. (Hyry-Beihammer, Joukaja-Ampuja, Juntunen, Kymäläinen & Leppänen 2013.)

Haastatteluista kävi ilmi, että oppilaat tuovat enenevässä määrin tunneille myös toiveita soitettavasta musiikista. Yleensä nämä toiveet ovat nuorten lempikappaleita pop- tai elokuvamusiikin saralta. Opettajat ottavat mahdollisuuksiensa mukaan näitä toiveita huomioon, mutta koska valmiita sovituksia harvoin on olemassa, ja kaikki sovitus- ja nuotinnustyö tehdään omalla ajalla, on toiveiden toteutuksella rajansa. Varsinkin nuorten kohdalla oppilaita voisi mielestäni entistä enemmän ohjata tässä asiassa itsenäisen työskentelyn pariin. Oppilaan oma lempikappale saattaisi olla esimerkiksi oiva harjoite korvakuulolta soittamiseen ja jos nuotinnustaitoja on ehtinyt kertyä, voi oppilas itsenäisesti koettaa nuotintaa kappaleen.

Kaikki opettajat mainitsivat yhteissoiton/ryhmäopetuksen tehokkaana keinona nuorten soittajien motivaation parantamiseen. Murrosikäisille oppijoille kaverit ja heiltä saatu vertaistuki ovat äärimmäisen tärkeitä, joten tämä heijastuu myös soittoharrastukseen. Ryhmässä soittaminen tarjoaa myös muita etuja: oppilas saa palautetta muiltakin kuin vain omalta opettajalta ja pääsee myös palautteen antajan asemaan. Nämä kaksi asiaa vahvistavat myös oppilaan oman soiton reflektointikeinoja. Taito arvioida realistisesti omaa soittoa ja harjoittelurutiineja lisää myös motivaatiota. Jos jokin tekninen asia esimerkiksi ei suju halutulla tavalla,

osaa oppilas itsenäisesti arvioida mikä harjoittelussa on vialla sekä toimia sen mukaisesti.

Oppilaan luovuuden aktivointi nousi myös esiin opettajia haastatellessani. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteet (2005) määrittelee opettajan tehtävät kasvatustyössä näin: tarkoitus on luoda oppijoiden emotionaaliselle, esteettiselle ja eettiselle kasvulle perusteet ja rakentaa edellytyksiä elinikäiseen taideharrastukseen. Laajassa oppimäärässä lisätään, että oppilasta tulee ohjata määrätietoiseen ja pitkäjänteiseen opiskeluun. (Hannula 2009.) Tämä määritelmä sisältää sellonsoiton opetuksen osalta paljon muutakin kuin vain klassisen ohjelmiston mahdollisimman hyvää hallintaa. Opettajat kertoivat kokeilleensa esimerkiksi improvisaatiota oppilaiden luovuuden aktivoinnissa. Improvisointi antaa mahdollisuuden oppilaan omien tunteiden ja ajatusten purkamiseen ja kohtaamiseen. Samalla mielikuvitus ja ilmaisukyky kehittyvät ja oppilas tulee tietoisemmaksi kyvyistään soittajana. (Niemeläinen 2008, 22.)

Myös kehotietoisuuden kehittyminen jo varhaisessa vaiheessa edesauttaa luovuuden aktivointia ja sitä kautta soittomotivaation paranemista. Kehotietoisuudessa on kyse aistimusten ja tunteiden tiedostamisesta ja ymmärtämisestä. Muutokset tunteissa heijastuvat myös kehoillisina tuntemuksina jotka välittyvät soittamiseen. Kehollisen tietoisuuden parantamisen keinoja voivat olla esimerkiksi yhdessä tehdyt hengitysharjoitukset, kehon liike ja olotilat sekä mielikuvaharjoitukset. (Hyry-Beihammer ym. 2013.)

Opettajien antamista vastauksista ja osin lähdekirjallisuudenkin perusteella lienee aiheellista todeta, että oppilaan motivaation parantamisen keinot tiedostetaan,

mutta opetussuunnitelmien ja tutkintotavoitteiden viidakossa niiden käyttö jää usein vähäiseksi. Ajan puutteen taakse piiloutuneena saattaa myös olla vanha käsitys siitä, ettei näistä vaihtoehtoisista opetusmetodeista oikeasti ole merkittävää hyötyä soittotaidon kehittymisen kannalta, ja muiden musiikillisten kykyjen ja taitojen nähdään olevan vahvasti toissijaisia. Asenteiden muutos on hidasta, mutta oppilaiden kokemusten perusteella olemme oikealla tiellä.

5.3 Työprosessi

Aloitin tutkimusprosessin nuorten soittajien motivaatiosta syyskuussa 2013. Koin aiheen tärkeäksi omien motivaatioon liittyvien kokemuksieni vuoksi, sekä klassisen musiikin harrastamisen aseman heikkenemisen vuoksi. Pyrin lähestymään asiaa harrastuksen itsensä, opettajien sekä oppilaiden kannalta. Tutkimustavoiksi valikoitui opettajia koskeva puolistrukturoitu teemahaastattelu ja oppilaille suunnattu kyselylomake.

Haastatteluun työtapana ja tutkimusmenetelmänä olen tyytyväinen. Opettajat olivat hyvin yhteistyöhaluisia ja sain runsaasti materiaalia työtäni varten. Koen myös, että haastattelu oli laajuudeltaan sopiva. Haastattelurungossa oli 18 kysymystä, ja yksi haastattelu kesti noin 60 minuuttia. Päätin jo varhaisessa vaiheessa litteroida haastattelut, jotta saisin niistä mahdollisimman paljon irti. Käytin litteroinnissa peruslitteroinnin tasoa, jossa haastattelut on purettu sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä on jätetty pois suurin osa täytesanoista (Tampereen yliopisto 2014). Prosessi vei paljon aikaa, jopa neljä tuntia per haastattelu, mutta koen, että se oli vaivan arvoista. Sain selkeämmän kuvan haastatteluiden niin sanotusta punaisesta langasta, sekä selkeän tekstirakenteen, josta ottaa lainauksia.

Kyselylomakkeen käyttöä pidin haastavana, koska suoraa kontaktia oppilaiden ja tutkijan välillä ei syntynyt. Tein tietoisin valinnan tämän suhteen, koska työmäärä

olisi yhdeksää haastattelua purkaessa käynyt ylivoimaisen suureksi. Koen kuitenkin, että olisin saanut paljon enemmän tietoa oppilaiden kokemuksista ja toivomuksista, jos olisin haastatellut heidän henkilökohtaisesti. Oppilaat olivat myös vastauksissaan melko lyhytsanaisia. Tämän haasteen olisin voinut mahdollisesti kiertää selventämällä vastausohjeissa, kuinka laajoja vastauksia toivon.

5.4 Prosessista opittua

Olen oppinut paljon tämän opinnäytetyöprosessini aikana. Tutkimusprosessi oli kauttaaltaan antoisa. Käytin siihen runsaasti aikaa, ja välillä pidin taukoja prosessoidakseni materiaalia itsekseen. Olen löytänyt itselleni sopivat työtavat, ja olen tutkimukseeni pääosin tyytyväinen. Törmäsin muutamiin ongelmakohtiin tutkimuksessani, mutta koen, että opin niistä ja jatkossa osaan kiertää prosessiin liittyvät karikot paremmin.

Kokeneiden opettajien haastattelu jo sinällään oli hyvin antoisa, ja sitä olisin voinut tehdä vielä enemmänkin. Heidän kokemustensa kuuleminen oli nuorelle opettajalle erittäin arvokasta. Sain myös mielestäni melko kattavan kuvan alueen sellonsoittoharrastuksen tilanteesta, sekä siihen liittyvistä haasteista. Vaikka oppilaiden vastaukset jäivät toivottua suppeammiksi, antoivat ne kuitenkin käsityksen oppilaiden soittomotivaation tilanteesta: Keski-Pohjanmaalla se on melko hyvä, ja vaikka parannettavaa varmasti on, eivät harrastajat ole katoamassa juuri nyt mihinkään. Harrastus on selkeästi parhaillaan käännekohdassa, ja uskon, että nyt määritellään se, mihin sellonsoittoharrastus ja klassisen musiikin harrastaminen ovat muuttumassa. Opettajat tuntuvat olevan tästä myös tietoisia, ja halukkaita aktiivisesti kehittämään omaa alaansa omassa käytännön työssään. Väliaikatilanteena voitaneen todeta, että vaikka nuorten soittajien soittomotivaatio

on tällä hetkellä melko hyvissä kantimissa, opettajien ja oppilaitosten tulee tehdä töitä, jotta soittoharrastuksesta saataisiin entistä suuremmalle osalle oppilaista tärkeämpi osa jokapäiväistä elämää.

LÄHTEET:

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.

Abbot, T. 2001. Social and personality development.

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Tampere: Tammerpaino Oy. Oy Finnlectura Ab

Hannula, K. Teoksessa Hannula, K. & Rautio, T. (Toim.) 2009. MusTaa valkoisella – kirjoituksia musiikin ja tanssin pedagogiikasta. Tampere: Juvenes Print. Tampereen yliopistopaino

Hyry-Beihammer, E., Joukaja-Ampuja, E., Juntunen M., Kymäläinen H. & Leppänen T. Teoksessa Juntunen M., Nikkanen H. & Westerlund, H. (toim.) 2013. Musiikkikasvattaja – Kohti reflektiivistä käytäntöä. Juva: Bookwell Oy.

Ikonen, O. 2000. Oppimisvalmiudet ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus

Kosonen, E. 2001. Mitä mieltä on pianonsoitossa? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Kronqvist, E. & Pulkkinen, M. 2007. Kehityopsykologia : matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY

Lavaste, A. 2009. Tuomarista tukijaksi – oppilasarvioinnin uudistaminen musiikkioppilaitoksessa. Teoksessa Hannula, K. & Rautio, T. (toim.) 2009. MusTaa valkoisella – kirjoituksia musiikin ja tanssin pedagogiikasta. Tampere: Juvenes Print. Tampereen yliopistopaino

Lehtonen, K. 2004. Maan korvessa kulkevi... Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan. Turku: Painosalama Oy. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos

Niemeläinen, V. 2008. Vapaus soittaa! - monipuoliset työtavat soitonopetuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita

Saaranen-Kauppanen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Saastamoinen, R. Virhe taideopetuksen tehtävänä. Teoksessa Anttila, E. (toim.) 2011. Taiteen jälki – taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä s. 13. Helsinki: Edita Prima

Tiainen, Heikkinen, Kontunen, Lavaste, Nysten, Seilo, Välitähti & Korkeakoski 2012. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus. Jyväskylä : Koulutuksen arviointineuvosto

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy

LIITE 1

KYSELYLOMAKE OPPILAALLE

1. Oppilaan ikä?

___ vuotta

2. Kuinka monta vuotta olet harrastanut sellon soittoa?

___ vuotta

3. Kuinka monta opettajaa on ollut tänä aikana?

___ opettajaa

4. Minkä tasosuorituksen olet viimeksi tehnyt ja koska?

___ tasosuorituksen, vuonna _____

5. Onko sinulla sivuinstrumentteja Keski-Pohjanmaan konservatoriossa?

__ On, mitä? _____

__ Ei ole

6. Osallistutko musiikin perusteiden (teoria-aineet) opetukseen?

__ Kyllä

__ En

7. Entä oletko mukana orkesteri-, kamarimusiikki-, tai yhtyetoiminnassa?

Kyllä, missä?

En

8. Onko sinulla konservatorion ulkopuolisia harrastuksia?

Kyllä, mitä?

Ei

9. Asteikolla 1-5, kuinka haastavana koet sellon soiton harrastamisen? Ympyröi.

1= helppona 2= melko helppona 3= kohtalaisen haastavana

4= haastavana 5= erittäin haastavana

10. Kuinka paljon koet musiikkiharrastuksen vievän aikaasi?

Liikaa Sopivasti Liian vähän

11. Minkä koet mukavimpana asiana musiikkiharrastuksessasi? (Mukaan lukien kaikki toiminta konservatoriolla)

12. Mikä tuntuu vähiten mukavalta?

13. Kuinka paljon harjoittelet soittotuntien välillä?

Joka päivä, 3-5 kertaa viikossa, 1-2 kertaa viikossa, en harjoittele

14. Kuinka kauan harjoittelet kerrallaan?

0-15 min., 15-30 min., 30-45 min., 45-75 min.

15. Koetko, että saan opettajaltasi riittävät ohjeet kotona harjoittelua varten?

Kyllä

Ei, mitä voisi parantaa? _____

14. Koetko, että vanhempasi/huoltajasi osallistuvat riittävästi soittoharrastukseesi?

Kyllä

Ei, mitä voisi parantaa? _____

15. Millä tavoin soittoharrastuksesta voisi saada sinulle mielekkäämpää?

16. Oletko harkinnut instrumentin vaihtamista?

Kyllä, mikä on ollut suurin syy?

En

17. Oletko harkinnut musiikkiharrastuksen lopettamista?

Kyllä, mikä on ollut suurin syy?

En

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO OPETTAJILLE

1. Millaisena koet soitonopetuksen (käytännön työ) yleisesti tänä päivänä?
2. Onko työnkuva muuttunut oleellisesti viimeisen 15 vuoden aikana?
3. Millaisena näet lasten/nuorten soittoharrastuksen aseman/statuksen tällä hetkellä?
4. Ovatko oppilaiden tarpeet soittoharrastuksessaan muuttuneet (esim. opettaja, koti, vertaisryhmä)?
5. Miten koet vanhempien osallistumisen lasten soittoharrastuksiin – onko siinä tapahtunut muutosta?
6. Miten ylläpidät omaa ammattitaitoasi sellonsoiton opettajana?
7. Mistä osista opettajana koet nuoren soittomotivaation koostuvan?
8. Millaisia keinoja koet opettajalla olevan nuoren soittomotivaation ylläpitoon?
9. Mistä opettaja voi mielestäsi hankkia tietoa/taitoa soitonopetuksen uusista tuulista?
10. Onko sinulla opettajana kokemusta eri musiikkityylien käytöstä sellonsoiton opetuksessa?
11. Onko sinulla kokemusta improvisoinnin käytöstä sellonsoiton opetuksessa?
12. Millaisia kokemuksia yllämainittujen kaltaisten keinojen käytöstä sinulla on?
13. Millainen tie yleensä johtaa soittoharrastuksen päättämiseen?

14. Miten itse koet oppilaan harrastuksen lopettamispäätöksen?
15. Onko soitonopettajalla keinoja lopettamispäätökseen vaikuttamisessa?
16. Miten em. tilanne käydään läpi opettajan ja oppilaan välillä?
17. Entä vanhempien ja opettajan välillä?
18. Haluatko vielä lisätä jotain?